

Marko
Kravos

Draga teta Sodobnost,

tvoje spraševanje je samo na prvi pogled vprašujoče, samo zaradi nekaj končnih vprašajev. Pa že na naslovni vprašaj *pluralnost ali izločanje* je predviden en sam pozitiven odgovor.

Ampak, je to res?

Če malo pomisliš, se vsaka stvar izide v pluralnosti, samo počakat je treba, ker vsi pridejo enkrat na vrsto: v službi, pri oblasti, pri zdravniku. Čas je tisti, ki s svojim trajanjem omogoča in narekuje pluralnost. Da sta dan in noč, da je zdaj mrzlo zdaj vroče, da ima vsaka od treh milijard in 311 milijonov 645.852 žensk, kolikor jih je ta hip na svetu, kdaj svojo priložnost. Prav tako čas sproti izloča vse, kar je porabilo svojo življenjsko zapeljivost.

Pametno, ne?!

Vsi skupaj veliko vemo, veliko in preveč. Sicer se ne bi tako pametno pregovarjali. Tudi sam imam v čeljustih same modrostnike, zato samoumevno razumem vse okrog sebe. Vse je popolnoma jasno: svet si je utrl novo pot in zdaj se kotrlja proč od tistih povoženih iluzij *prej* do naslednjega trdega zidka *potem*. To našo vzneseno novotarijo vozi namreč isti človek.

Nekaj zgodovine smo se učili, in v nekaj zgodovine smo celo vtikali svoje prste. Kako ne bi vedeli, da se bo vse tako izšlo, kot po našem mora, da je to samo vprašanje časa. Če ne bi tako verjeli, ne bi sploh nič počeli.

Vidiš, draga Sodobnost, in od vsega tega diredajaja, ki mu ni videti kraja, se je spočelo na novo vse pogostejše oglašanje z zaimkom *mi*. Seveda se *mi* ni skotil kar sam od sebe. Vanj smo se poglobili, da bi se zavarovali – ko pa nas izzivajo *oni*, ta drugi, ne-mi, katerim bo čas šele odredil, ali v dan ali v noč.

Pa ni važno, važno je, da ima vsak *mi* svojo lupino. Iz teh zrn bo vzkliło žito naroda, polje slovensko, naš skupni jaz. In bo lahko vsak, brez kolektivnega strahu, imel svojo ednino. Tudi slovenski pesnik bo potlej lahko bolj na *jaz*, bolj na samini. Vsekakor daje sodobnost misliti. Ne bo samo veliko težav, ker bo treba uveljavljati novo pravno osebo v mednarodnih odnosih. Te težave bodo poplačali vsaj čisti računi, ki dajejo človeškim dnevom in delom okus. Bolj naporno pa bo z nami samimi med sabo, povzpetniška objest in rovtarska ihta sta pač otroški boleznii.

Glede zaslug kulturniške srenje v minulem pohodnem času s končno zmagovito vojno bi rekli, da so se inteligentni izkazali kot izredno prožni, prilagodljivi vsaki okoliščini, primerni za sto potreb... K sreči jih je polovica iz vloge prerokov že prestopila v vlogo politikov, ostali pa se spet bubijo v svoje delo, v ustvarjalni poklic. S teh samini tako mlade generacije kot pri starejših prihaja zadnji čas kup lepih, nežnih, iskrenih stvari. Nič tistega po sili novatorskega ali moralizatorsko zavrtega. Prevladala je zavezanost sebi. In ta posameznik v naši zdajšnji umetnosti mi pomeni šele osamosvojitvev, osvoboditev.

Trg. Duhovna valenca Slovencev je seveda vnovčljiva stvar, če pri nas samih prevlada spoznanje, da si prostor in zgodovino lahko svojimo samo skozi ustvarjalnost. Iz te stvariteljske razgibanosti izvirata veselje in samoza-

vest. Druge nacionalne dejavnosti, politika, diplomacija, gospodarstvo, so v mnogo večji meri podvržene univerzalističnim standardom, od tega je odvisen njihov uspeh. Njihov resnični domet in njihova obstojnost pa konec koncev vedno temeljita v domačem duhovnem ekosistemu. Skratka, brez muzike ni sejma ne svatovanja, zato se bo, o tem sem prepričan, našel tudi cvenk zanjo. Seveda pa bo, kot stranski učinek trga, tudi kričavega kiča in kričaške (politične) uslužnosti veliko. V novem vrtu se bohota pač vseh sort zeli. Pri najbolj nastopaških se še najprej pokaže malovrednost.

Slovensko politično srenjo, kolikor se je že sploh oblikovala v vseh plasteh, čaka, tako kaže, faza populizma. Zdi se mi, da je gospodarski sloj bolj širokogleden in daljnoviden. V visokih mednarodnih vodah verjetno hitreje skušiš nepreštevnost sveta in da je zato razpoznavnost, izvirnost odločujočega pomena. Ta sloj zdaj pogosto označuje sebe, tako do zunanjih kot do notranjih partnerjev, še posebej pa v odnosih s politiko prav s pisanimi barvami kulture. Glede tega slovenski sploh ne zaostaja za dogajanjem drugod.

Kakorkoli in kdorkoli že: ni me sram priznati, da bi predvsem neznanško rad lahkotno, samoposebi umevno živel, se posvečal v kar največji meri rovarjenju po sebi in po najbližji okolici. Hvalil bom tisti sloj, družbo, rod, domovino ali državo, ki mi bo omogočala, da bom lahek kot pero. Kdorkoli, ki ima zdaj veselje, moč in vlogo, da nosi klobuk, naj me le vtakne vanj in naj se le s tem postavlja. Je pa vsekakor očitno, da se bodo morale tako vede, ki se ukvarjajo s posameznimi ustvarjalnimi področji, kot strokovna kritika prilagoditi temu. In razbirati po teži in vzpostavljati odnose med stvaritvami in okoljem.

Avtor, upam, pa bo bolj kot doslej živel na svoji samini, lahek kot pero, skoraj brezimen. Verjetno se mu ne bo preveč tožilo po časih, ko so v deželi lipincev pesnike najpogosteje rabili za smerna peresa pri puščicah.

* * *

Draga teta, na tem mestu sem izpisovanje svojega pisma odložil kar za kak teden. Vse je bilo zračno in razumno zastavljeno, tudi sklep mojega odgovora. Pa me je zmotilo nekaj izstopanj v tisku, eno v Naših razgledih je bilo celo v celoti posvečeno zamejcem: kako da bi bilo dobro, da bi se raje priselsali na veliki svet, v katerem živijo, kot da jezikovno – čustveno – umsko visijo v »matični« prostoru.

In tako se je vse moje radoživo pletenje zameštralo. Saj imam samo to svoje življenje, mi je ključevalo v žilah, varovati je treba smisel lastne ograde, ki je je povprek in všir za teh ušivih 70 let. In zato dodajam še kak poudarek v duhu zdrave nestrpnosti, ki te prevzame, ko vidiš, kako objestno in predvsem poceni se da bobnati po tvoji koži, in da se bobnarji pri tem grede še dušebrižnike, ves špektakel baje počnejo samo v skupno dobro. Je zdravo, da sem do takih zdravopametnih kislic vzvišen in uravnotežen? Naj skomignem in se odmaknem v Pariz kot naš Zoran Mušič? Naj prepustim besedo času, našim ostarelim vnukom, da presodijo? Kaj pa če ohranim kultiviran videz, navznoter pa bi me cmarile neizživete kisline. Naj Crnkoviču (ali pa vašemu Grosu in našemu Maverju, S. Pahorju, Rebuli) serviram, da so seksualno neizživeti, sumljivih nagnjenj in podobno? Da najbrž izzivajo s primitivnimi etiketami in globalnimi resnicami samo zato,

ker bi radi pri kom zbudili erotične skomine? Da se nastavljajo kot javne ponude, ker so imeli težko otroštvo in jih takrat, kot zdaj, ni imel nihče rad!?

Tako, rekel sem, in mi je malo lažje.

Uglajen videz? Z njim ne prideš v Evropo ne v svet. V svetu si, če imaš užitek s samim seboj. V njem te je toliko, kolikor te je v hlačah. Te hlače pa bolje, da so irhaste kot cunjaste.

Vse je odvisno od moči in strasti, ki se jima moram znova in znova predajati, dokler še morem. To je ključ za zasebno kot tudi za javno dobro. Vse pa osmišlja veselje.

Veselje nad sabo, veselje s časom, v katerem plavam, veselje ob pasjem svetu, v katerem sem doma. Veselje zaradi občutka veselja, kar le ni isto kot krščanska ljubezen.

In od te radosti prežarčen, ljuba Sodobnost, pozdravljam in poljubljam zdaj še papir, po katerem se bodo zvrstile moje vrstice.

PS: Svet se obrača in melje. Če mu podstaviš zrnje, bo moka, če golo srce, je sama kri. Tudi zato smo kdaj tako radi javni delavci in se udeležujemo javnih modrovanj, kot je tole.

Tomaž
Brejc

Profesionalnost kot možnost preživetja

V poenostavljeni in preprosti shemi (in kdo danes ne posplošuje in ne poenostavlja) bi lahko intence v slovenski kulturi razporedil v dve dobro znani in z anketo tudi sugerirani koloni:

izločanje
revanšizem
tradicija
domačijstvo
»slovenski miti«
»pred«-modernizem

izbor
revizija
avantgarda
kulturni globalizem
evropska »forma«
post-modernizem

itd.

Ampak že v takšni shemi je toliko približnih in samovoljnih kvalifikacij, da jo je potrebno ustaviti. Kajti danes vse temelji na reviziji kategorij in kriterijev, ki jih ideološki mehanizmi v obeh kolonah nakazujejo ali uveljavljajo. (Mar ni bedno, koliko je tu vojaškega izrazoslovja, kot da se ena vojna res še ni končala, pa se ideološka sovraštva spet začenejo.) Name-noma sem dal tisto, kar bi moralo biti politično »desno«, na začetek in v levi stolpec, in tisto, kar bi moralo biti »levo«, v desnega.

Prvič zato, ker je množica zgodovinskih podatkov in družbenih spre-